

Justitiedepartementet

En skärpt syn på involvering av underåriga i brottslighet (Ds 2026:14)

Ju2026/01665

Institutet för mänskliga rättigheter, härafter institutet, inkommer härmed med remissvar över **En skärpt syn på involvering av underåriga i brottslighet (Ds 2026:14)**.

Övergripande synpunkter

Institutet delar bedömningen att utvecklingen där barn och unga involveras och utnyttjas i allvarlig brottslighet är mycket oroande. Staten har enligt flera internationella människorättsåtaganden en skyldighet att vidta effektiva åtgärder för att skydda barn mot våld, exploatering och andra former av utnyttjande. Det följer bland annat av artiklarna 19 och 36 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Även i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter återfinns positiva förpliktelser för staten att under vissa förutsättningar vidta förebyggande åtgärder för att skydda liv och motverka allvarlig brottslighet.

Institutet ser därför positivt på åtgärder som syftar till att stärka skyddet för barn mot att rekryteras och utnyttjas i kriminella sammanhang. Samtidigt är det viktigt att sådana åtgärder utformas med beaktande av barns rättigheter, även när barn själva riskerar att omfattas av straffrättsliga åtgärder.

3.1 Införandet av brottet grovt involverande av en underårig i brottslighet och försök till grovt involverande av en underårig i brottslighet

Institutet **tillstyrker** förslaget att införa en särskild brottsgrad, grovt involverande av en underårig i brottslighet i fall där involverandet avsett allvarlig brottslighet, om flera underåriga involverats eller om gärningen annars varit av särskilt hänsynslös art. Det senare omfattar bland annat situationer där barnet varit särskilt sårbart för att utnyttjas, exempelvis på grund av låg ålder eller funktionsnedsättning, eller där tvång eller andra former av påtryckningar har förekommit.

Institutet **tillstyrker** även förslaget att kriminalisera försök till grovt involverande av en underårig i brottslighet. En sådan kriminalisering kan möjliggöra ingripanden i ett tidigare skede och därmed bidra till att förhindra att barn rekryteras till eller på annat sätt utnyttjas i allvarlig brottslighet.

Ett förstärkt straffrättsligt skydd i sådana situationer ligger väl i linje med statens skyldighet att skydda barn mot utnyttjande enligt bland annat artiklarna 19 och 36 i barnkonventionen.

3.2 Utvidgandet av det straffbara området för involverande av en underårig i brottslighet

Institutet tar inte ställning till den föreslagna ändringen av ansvarsfrihetsregeln som sådan, men bedömer att barnrätts- och konsekvensanalysen behöver utvecklas innan förslaget genomförs.

Institutet har förståelse för de skäl som ligger bakom förslaget. Ålderskillnaden mellan de inblandade behöver inte återspegla de faktiska maktförhållandena. Även underåriga kan ha en överordnad roll och utsätta andra barn för påverkan eller utnyttjande. Samtidigt innebär förslaget en utvidgning av det straffbara området i situationer där den som involverar själv kan vara ett barn.

Barn som befinner sig i kriminella miljöer kan själva ha utsatts för rekrytering, påverkan eller exploatering. Ett barn kan därmed både vara utsatt för utnyttjande och medverka till att andra barn involveras i brottslighet. Institutet bedömer att promemorians konsekvensanalys inte i tillräcklig utsträckning belyser sådana situationer. Det saknas även en närmare analys av hur förslaget kan påverka barn med särskild sårbarhet. Promemorian uppmärksammar exempelvis

funktionsnedsättning som en omständighet som kan innebära särskild sårbarhet vid bedömningen av om involverandet ska anses som grovt, men behandlar inte motsvarande situation när den som involverar någon annan själv har en sådan sårbarhet.

Institutet noterar att ålder och utveckling även fortsättningsvis ska kunna beaktas inom ramen för helhetsbedömningen och att särskild vikt ska läggas vid maktförhållandet mellan de inblandade samt graden av påverkan eller utnyttjande. Mot bakgrund av principen om barnets bästa i artikel 3 i barnkonventionen och de särskilda rättigheter som tillkommer barn som misstänks eller döms för brott enligt artikel 40 bör det dock tydligare analyseras hur barnets egen utsatthet, utveckling och beroendeställning ska beaktas vid denna bedömning.

Institutet anser därför att barnrätts- och konsekvensanalysen bör utvecklas i den fortsatta beredningen, särskilt vad gäller barn som själva har rekryterats eller utnyttjats och barn i andra särskilt sårbara situationer.

Ärendets handläggning

Detta remissvar har beslutats av direktör Fredrik Malmberg och föredragits av utredaren Emma Olsson. I den slutliga beredningen har även Charlotte Palmstierna, ställföreträdande direktör och tillförordnad enhetschef för utredning och analys deltagit.

Fredrik Malmberg, direktör